

“LIMBA NOASTRĂ CEA ON-LINE DE TOATE ZILELE”

*Elena UNGUREANU,
postdoctorandă,
Institutul de Filologie al A.Ș.M.*

“OUR DAILY ON-LINE LANGUAGE”

The difference between face to face and online communication is a significant one. In classical communication the share of nonverbal communication is much higher than of the verbal, due to gestures expressing more than words can do. In online communication smileys and excessive punctuation are substitutes of non-verbality (mimic, gestures, etc.). Creativity, alterity, materiality (manifested “physically” as priority to scriptural), orality, scripturality, verbality/nonverbality, intertextuality, hypertextuality are features of online language used within Internet phenomenon.

1. Argument. Limbajul Internetului și impactul acestuia asupra gândirii moderne constituie o problemă extrem de dificilă. În virtutea meseriei de filolog, dar și îndemnată de o dorință firească de a ține pasul cât de cât cu noile tehnologii informaționale, ne-am pus în permanență întrebarea: ce schimbări “suferă” limbajul utilizat de această tehnologie-mașinărie-industrie uriașă, ce se întâmplă, de fapt, cu unealta de bază a acestei cândva utopii, astăzi realități, fără de care nici știința, nici cultura, nici comunicarea nu mai pot fi concepute? În cele ce urmează ne vom referi, bineînțeles, la limba română, iar și mai exact, la unele particularități ale textelor lansate în spațiul virtual de către internauți (utilizatorii de Internet).

Am navigat cât am avut timp și pricepere prin Google, prin alte motoare de căutare, prin messenger, prin unele site-uri, prin unele bloguri, pe twitter, am urmărit mai multe emisiuni televizate de la PRO TV cu legătură la internet, citind în fugă unele mesaje de pe scroll expediate de către telespectatori ca să desprind niște potențiale repere pentru respectivul subiect.

2. Limbă sau limbaj. Dicționarele nu fac o deosebire clară între acești doi termeni, explicându-i unul prin celălalt [a se vedea, cel puțin, dex online [1]]. Pentru studiul nostru însă o asemenea distincție este necesară: vorbim așadar de limba sau de limbajul Internetului?

Constantin Noica, în *Repede aruncătură de privire asupra limbii*, un articol publicat în revista *Secolul XX*, nr. 1-2-3, 1980, compară relația dintre limbă și limbaj cu cea dintre limbă și comuniune. **Limba**, vorbirea articulată, este „patria noastră interioară”, este o „comuniune de cunoaștere”, credință, angajare, speranță, istorie a unei comunități. **Limbajul** este ceva exterior, aparține semnelor și intră în categoria

comunicării, și nu în cea a comuniunii. Limba, spre deosebire de limbaj, reprezintă saltul decisiv al omului spre rațiune, spre meditație, ea permite posibilitatea de interogare asupra lumii și a Eu-lui. Limbajul semnelor (nearticulat – al fricii, foamei, erosului), specific animalelor, le leagă pe acestea de concret, de imediat, de „acum și aici”, de nevoile fiziologice. Limba însă ne desprinde de planul imediatului, „eliberează omul de natură” și îi oferă șansa gândirii, conceptualizării, adică șansa culturii. Cuvântul, spre deosebire de lătratul câinelui (care nu poate indica decât concretul), ne induce în teritoriul posibilului, al interogației. „Limba ne duce din necesitate la libertate”. Iar această libertate este cea a culturii, evocată și de un dicton german: „Adevărata libertate este cultura”. Afirmatia pe care o face Constantin Noica este că acum „orice comunicare are loc în interiorul comuniunii” [apud 2]. Cu alte cuvinte, limbajul (cum utilizăm semnele limbii noastre) este determinat de anumite caracteristici ale comuniunii cu ceilalți, și în ultimă instanță ale specificului societății în care trăim.

Un mare teoretician al limbajului – Eugeniu Coșeriu (lingvistul nr. 1 al secolului XXI, ale cărui studii abia urmează să fie evaluate la adevărata lor valoare) a abordat problematica în cauză din perspectiva politicului, în sens larg: “Aspectul politic al limbajului este limba; și dat fiind că **limbajul este totdeauna limbă**, el este totdeauna politic. **Deja faptul de a vorbi o limbă este un act politic implicit**, deoarece exprimă adeziunea la anumite tradiții și la o anumită comunitate istorică, cel puțin virtual opusă altor comunități.” [3, p. 20]. Cu siguranță, aceste probleme fundamentale ale teoriei limbajului ar fi fost mai limpezi dacă Maestrul ar fi reușit să ia în discuție și problemele legate de noul limbaj – limbajul “messenger” (vezi caracteristicile lui mai jos). Politicile lingvistice (care au ca scop reglementarea utilizării limbilor într-un anumit areal) întotdeauna au avut ca reper limba exemplară (sau “standard”) și raportul acesteia față de limba comună – ar fi poate mai actuale ca oricând, deși o asemenea comunicare cum e cea virtuală nu poate fi nici interzisă, nici controlată. Este aici, fără îndoială, influența atât pozitivă, cât și negativă a limbii engleze – limbă cu un prestigiu enorm în toată lumea la ora actuală. Dar marșul triumfal al limbii “imperiale” (după cercetătorul de la Sankt Petersburg Raymund Piotrowski, engleza, face și ea parte, alături de rusa, franceza etc., din grupul limbilor “imperiale”), se pare că nu mai poate fi oprit (a se vedea rezumatul nostru din revista *Cugetul, Sinergetica limbii române din Basarabia: evoluții și involuții* [4]). Sociolingvistului nu-i rămâne decât să constate și să analizeze aceste modificări, eventual să propună căi de ameliorare a comunicării. Între timp, aceasta își urmează cursul.

2. Alteritatea și creativitatea limbajului. Pentru

o mai bună conexiune cu domeniul filologiei, vom apela din nou la studiile lui Eugeniu Coșeriu, care afirma că, în calitate de subiecți ai limbajului, noi „nu vorbim numai cu limba, cu sistemul lingvistic, ci vorbim, în afara faptului că vorbim, și cu tot corpul, vorbim și cu toată cunoașterea lucrurilor, și cu toate ideile despre lucruri, și cu toate imaginile pe care le avem despre lucruri, și cu toate contextele, nu numai explicite, ci și implicite” [5]. Limbajul natural dispune, după Coșeriu, de 5 trăsături universale: **semanticitate, creativitate, alteritate, materialitate și istoricitate** [pentru definirea lor a se vedea 3, p. 18]. Chiar dacă nu a operat cu distincția limbaj natural – limbaj virtual, considerăm că cele 5 trăsături identificate sunt specifice și derivatei limbajului natural – limbajul internetului. Dintre acestea alteritatea și creativitatea sunt, alături de materialitate, trăsăturile la care se reduce esența lui.

Alteritatea limbajului este corespunzătoare alterității omului – adică a manifestării faptului de „a-fi-cu-altul” ca dimensiune esențială a ființei umane. Acest „a-fi-cu-altul” – faptul de a se recunoaște pe sine în alții, faptul de a recunoaște în „tu” pe alt „eu” – este tocmai ceea ce se numește dimensiune „socială (sau politico-socială) a omului și coincide cu intersubiectivitatea originară a conștiinței” [3, p. 17-18].

Creativitatea limbajului înseamnă însușirea de a fi creatori a subiecților care îl practică. Cum suntem însă cu toții vorbitori ai unei limbi, „într-un sens mai profund, vorbitorul este cel care creează continuu limba prin faptul că o vorbește” [3, p. 20]. Ideea că fiecare reinventează de fiecare dată limba atunci când o vorbește este aplicabilă și pentru limbajul scris al Internetului. Tot ce utilizăm ca discurs în afara Internetului are ecou în limbajul online, care este un limbaj mixt – elementul lingvistic străin coexistă cu cel autohton, prestigiul cultural al tradiției (prețiozitatea, stilul înalt, stilul științific, literaturizarea) se intersectează cu oralitatea familiară și argotică, spațiul privat devine spațiu public, cultura stă alături de incultură etc. Este chiar ceea ce se numește postmodernitate.

Ceea ce se poate afirma cu siguranță e faptul că **niciodată limbajul scris (mai exact comunicarea prin scris) n-a fost mai creativ și mai orientat spre altul decât acum**, în epoca Internetului, când se produce o interacționare fără limite a stilurilor de scriere. Astfel, alteritatea și creativitatea rămân două principii fundamentale ale limbii, respectiv ale limbajului.

3. Limbajul Internetului. Odată cu apariția Internetului, deci și a comunicării on-line, în istoria scrisului, pentru prima dată poate, devine posibilă negocierea atât de rapidă a sensului între **emițător (E)** și **receptor (R)**. Pe vremuri, textul scrisorii abia după ceva timp ajungea la destinatar și urma să fie “decodificat”. Extinderea globală a comunicării și scurtarea fantastică a timpului de receptare datorită internetului constituie

unele dintre cele mai impresionante descoperiri ale timpului pe care îl trăim. Comunicarea internaută se realizează de asemenea între emițător și receptor, emițătorul fiind cel care transmite, iar receptorul cel care primește informația, pe cale electronică. Fiecare la rândul nostru suntem atât receptori, cât și emițători. Pentru o bună comunicare, emițătorul și receptorul trebuie să aibă o modalitate comună de exprimare, să nu existe diferențe prea mari între încărcătura semantică transmisă prin cuvinte a celor doi, cu alte cuvinte, să se utilizeze un cadru comun de referință.

Încet-încet, cu eforturi mai mari sau mai mici, începem să “ieșim din copilăria și din „sălbăticia” internetului, se vorbește deja de un internet de generația a doua („wiki”), deși mai corect ar fi să spunem: de vârsta a doua. <...> După ce păruse a stagna în ograda comerțului, ca superbă bestie prematur domesticită, internetul pare a începe, în sfârșit, a evolua, a se perfecționa, a se diversifica” [6].

Astăzi, în mod tranșant, pentru instituții, firme, organizații etc., problema deja se pune în felul următor: nu doar a fi, ci a comunica despre faptul că există, căci dacă nu comunică, pentru ceilalți nici nu există. Se poate afirma: există mai mult cu cât mai mulți te aud, te văd, te citesc, te citează – și se pare că actuala generație a început nu doar să înțeleagă acest lucru, dar și să-l aplice fervent. Cu atât mai mult mediul academic nu face excepție în acest sens.

În ceea ce privește limbajul blogurilor și al chaturilor, conversațiile on-line (chat, blog, site, forum, portal, twitter etc.), mai exact “comments”-urile, acestea nu au formatul unei conversații reale, cotidiene, ci reprezintă o dimensiune derivată, care merită toată atenția cercetătorilor-lingviști. Din punctul de vedere al teoriei comunicării, sau al lingvisticii psihologice, în limbajul conversației on-line dispar elementele paraverbale, mimica, gesturile, tonalitatea, extrem de importante în reproducerea expresivității limbajului natural, acestea însă au fost înlocuite de emoticoane, gen 😊, adică imagini sugestive care se substituie paralimbajului. Deși este însoțit de toate avantajele (comunicare fără limite de spațiu și timp și cu un număr nelimitat de persoane, studiere prin lectură continuă, perfecționarea stilului propriei scrieri etc.), este totodată însoțit și de numeroase dezavantaje (ortografiere defectuoasă a enunțurilor, limbaj extrem de abreviat, ambiguitate, greșeli de stil perpetuate prin imitare și/sau ignoranță etc.).

Cercetătorii constată că limbajul informaticii reprezintă astăzi, nu numai pentru limba română, limbajul tehnic cu cea mai spectaculoasă ascensiune și cu cel mai puternic impact asupra limbii comune (Rodica Zafiu). Apropo, faptul că limba se dezvoltă rapid, ne-o demonstrează chiar următorul lucru – de abia a reușit DOOM-2 (editat în 2005) să înregistreze cuvântul *on-line/online, respectiv off-line/offline* (ca

varianțe de scriere) calificându-le ca *loc. adj.* sau *loc. adv.*, că în limbajul Internetului deja se înregistrează frecvent aceleași cuvinte cu statut de substantiv, de exemplu: *Nu-i online-ul ca offline-ul* (<http://nu-i-on-line-ul-ca-off-line-ul.blogspot.com/>), făcându-se aluzie, bineînțeles, la sloganul de esență paremiologică din lexiconul lui Traian Bănescu: „Iarna nu-i ca vara”.

Chatul și blogul au devenit o formă de conversație cu trăsături distincte. „Primul element, și cel ce diferențiază blogurile de alte forme de comunicare on-line, este personalitatea, care include felul de a fi al autorului sau autoarei, opiniile și valorile sale, subiectivitatea inerentă a acestuia/acesteia și stilul propriu de scriere (a se vedea articolul „Comunicarea on-line prin intermediul blogurilor” semnat de lect. dr. ec. Cristian Moroza, în care găsiți informații foarte interesante privind natura și tipologia blogurilor). Nu ne-am putut abține să nu furnizăm de acolo câteva informații, nu înainte de a vă recomanda articolul în întregime:

„În august 2005 Technorati, un serviciu de urmărire și măsurare a blogurilor, a dat publicității rezultatele unei statistici întreprinse la nivel mondial, referitoare la amploarea fenomenului. Cele mai importante aspecte sunt redată mai jos:

- în lume sunt peste 14.000.000 de bloguri, valoare dublă față de luna martie a aceluiași an, iar tendința se păstrează (dintre acestea, 40 la sută sunt în altă limbă decât engleza);
- la fiecare secundă se creează un blog, iar în fiecare zi apar peste 80.000;
- aproximativ 55 la sută dintre bloguri sunt active, iar 13 la sută sunt actualizate săptămânal;
- numărul însemnărilor în cadrul blogurilor depășește 900.000 pe zi.” [7]:

În contextul problemelor pe care le discutăm, chatul și blogul au devenit o formă de conversație on-line (în anumite medii) cu dimensiunea creativității și cea a alterității deosebit de evidente. Specificitatea mediului on-line constă în natura sa colaborativă. Spre deosebire de limbajul natural, utilizat în forma sa tradițională, de comunicare face to face, limbajul conversațiilor on-line se caracterizează printr-o sintaxă mixtă: una – a oralității, și alta – a limbii literare; participanții la discuție retușează și negociază în permanență sensurile replicilor conversaționale, încercând să câștige teren, să devină persuasivi, să demonstreze cunoștințe, abilitate, umor etc. Limbajul chatului și al blogului, de exemplu, se caracterizează prin: renunțarea la majuscule (pentru a economisi timpul), care totuși se folosesc pentru a sugera ridicarea tonului; codificare (specializare); recurgerea la acronime (reducerea frazelor întregi la inițialele lor), inflectives, audibles și emoticons pentru a-și exprima mai bine stările de spirit [cf. 8]. Chiar dacă se constată cu îngrijorare că „Având în vedere regulile nescrise ale limbajelor folosite pe chat și blog, am putea concluziona că aceste mijloace de comunicare

inovatoare amenință limba, ortografia, cultura și chiar interacțiunea umană”, precum și invazia anglicismelor, totuși, acesta e mai degrabă un „trend, o modă, și că nașterea unor noi limbaje nu pun neapărat în pericol limbajele mai vechi, deja consacrate” [idem].

La ora actuală, există autori notorii în blogosferă, pentru care bloggingul a devenit o profesie (funcție utilitară). Apropo, cuvântul **blog** la ora actuală este unul dintre cele mai uzitate. Derivatele acestuia au explodat odată cu apariția fenomenului: *Blogatu*, *Madame Blogary*, *Blogovăț*, *Blogostart*, *bloggeriță*, *Blogovatul*, *blogoritm*, *blog-upp* etc. (Pentru o mai bună familiarizare cu blogosfera care ia amploare în Republica Moldova, recomandăm a se vizita: <http://blogovat.blogosfera.md/2009/participanti.php>. În acest context, ni s-a părut interesante discuțiile unor aspecte legate de dezvoltarea bloggingului și chiar de soarta limbii române în acest spațiu virtual: *Spune ce bloguri citești și îți spun cine ești tu*; *Jurnalismul și blogging-ul în RM*; *Complexul limbii române în blogosferă*; *Introducere în blogosfera moldovenească feminină*; *Blogul meu fara cuvinte*; *Bloggerul și Înțelepciunea* (a se vizita, din curiozitate: <http://soacramica.ladyclub.md>). Deși nu sunt decât niște opinii, studiul acestor aspecte abia urmează să fie întreprins.

4. Relația scriptic–oral. Raportul scris-oral în limbajul Internetului de asemenea își așteaptă cercetătorii autohtoni, generând o gamă foarte largă de aspecte, cum ar fi: formarea cuvintelor, evoluția sensurilor, împrumutul lexical, calculul sintactic, interferența registrelor, importul terminologic din engleză, probleme de integrare lingvistică și de standardizare, interferență între scris și oralitate, între limbajul standard (uneori cu elemente tehnice) și registrul familiar, extinderi metaforice ale terminologiei în limbajul curent, coexistența stilurilor, adaptarea terminologiei, limbajul comentariilor, problema denominării, înflorirea limbajului argotic etc. – pentru cei interesați recomandăm studiile semnate de Rodica Zafiu [9].

Scrisul literar (al cărților tipărite, al mass-mediei) implică formulări definitive, care exclud negocierea sensurilor între E și R (aceștia putând fi separați, cum am mai spus, prin mari distanțe spațiale și/sau temporale). Spre deosebire de acesta, scrisul on-line (cu evidente trăsături de oralitate) “este domeniul retușabilului și al sensurilor negociabile între parteneri coprezenți” [10, p. 8]. Această din urmă remarcă, făcută de cercetătoarea Liliana Ionescu-Ruxăndoiu vizavi de româna vorbită în medii conversaționale tradiționale (cu exemple de texte dialectale) este valabilă, după cum vom vedea mai jos, și pentru limbajul de tip conversațional al internaților.

În epoca Internetului scrisul a ajuns să fie practicat cu atâta “înverșunare”, încât devine un mod de a fi „Ochii și tastatura înlocuiesc gura”, transformând vorbirea colocvială în scris, în scriere. Dacă am face

o paralelă cu textele dialectale sau cu textele socio-lingvistice – înregistrate și apoi audiate, descifrate cu mare trudă, transpuse într-un cod grafic specializat, textele-comments de pe Internet sunt texte gata înregistrate, având toate datele de intrare exacte – ora, numele de cod, spațiul (real sau virtual), starea de spirit etc. – material pus gratis la îndemâna cercetătorului interesat să deducă specificul și tendințele comunicării on-line. Vor deveni sau nu caracteristici definitorii ale limbii contemporane (care pur și simplu invadează comunicarea școlărilor, strecurându-se abil în toate formele de predare și evaluare), nu știe nimeni deocamdată, cert e că se atestă o simplificare și o schematizare fără precedent a limbii vorbite. Se constată astfel caracterizarea **canalul oral** printr-o deschidere absolută față de variantele teritoriale și sociale ale unei limbi, în timp ce **canalul scris** impune norme mult mai stricte în alegerea acestor variante. Ținem să remarcăm doar faptul că azi comunicarea on-line definește modul în care oamenii folosesc Internetul și cuprinde acțiunile acestora prin intermediul tehnologiilor, în plan social și comunicativ. Internetul are o capacitate extraordinară care s-ar numi: „Nimic nu se pierde, totul se adaugă”. Din moment ce a fost plasată acolo o informație – nu-ți mai aparține... Mai mult. Internetul este un loc în care tehnologia întâlnește cultura și identitățile indivizilor [11].

Opiniile mai multor cercetători nu par să fie prea optimiste în ceea ce privește corectitudinea limbajului în epoca Internetului: „Noua generație, care comunică mai mult prin *mesageria instantanee* (MI) decât la școală cu profesorii, acasă cu părinții sau cu prietenii, specialistă în acest cod/jargon acaparator, nu pare să mai aibă nevoie de DOOM-2 sau de gramatici” [12]. După Gina Necula, limbajul „messenger” se caracterizează prin:

a) scrierea fără semnele diacritice *ă, î, â, ș, ț*; iar aici pericolul nu este doar diminuarea informației, ci și faptul că acest tip de scriere trece din scrierea MI în toate celelalte contexte în care internauții se văd nevoiți să scrie, pierd sau nici nu apucă să dobândească competențe legate de normă;

b) înlocuirea valorii diacriticelor cu combinații de litere (de exemplu, grupurile *sh/j* sau *tz* pentru a înlocui diacriticele *ș* și *ț*: *asha, ejti, tzara*;

c) renunțarea la notarea vocalelor, unele cuvinte fiind indicate doar prin consoane: *nmc* – *nimic*, *nmdkt* – *numaidecât*, *cnd/knd* – *când*;

d) în scopul evidențierii, se practică scrierea cu majuscule a unor cuvinte (*SUPER!*), aglomerația semnelor de punctuație (*bestial!!!!*) sau repetarea unor litere (*mooolt*);

e) scrierea cu inițială minusculă a propozițiilor, a numelor proprii;

f) utilizarea cuvintelor din registrul familiar-argotic (*beton, marfă, fain* etc.);

g) uzul vocativelor și al interjecțiilor (*omule!*, *fato, bă* etc.);

h) folosirea diminutivelor (*poopik* – *pupic*, *pooiutz* – *puiuț* etc.);

i) omiterea articolului hotărât enclitic *-l* (marcă a oralității) (*băiatu', prietenu'*);

î) cel mai frecvent – renunțarea la semnele de punctuație și ortografie (cratima, punctul, punctul și virgula, linia de dialog etc.) (*teai, lam, intro* etc.);

j) folosirea cifrelor *1, 3* în locul literelor *i, e*: *pr1ntz3sa, publ1citat3* etc., din cauza confuziei cu tastele învecinate;

k) utilizarea unor pseudonime, nick-uri, id-uri, în care predomină semnul underline „_”;

l) preferința pentru abrevierea cuvintelor: *d c* – *de ce*, *c f* – *ce faci*, *f b* – *foarte bine*, *n b* – *noapte bună*, *poa'* – *poate*, *scz* – *scuze*, *npc* – *nu ai pentru ce*, *k* – *ca/că*, *vb* – *vorbim/vorba/vorbește*, *sc* – *școală* etc;

m) folosirea ludică a limbajului (a jocului de litere și cuvinte): a acronimelor (combinații de litere cuprinzând silabe și logograme precum #, &, @ sau numere): *2day* (*today*), *22ror* (*tuturor*), și numeroase abrevieri ale unor cuvinte/propoziții sau împrumuturi din engleză (*b4* – *before*, *f2f* – *face to face*);

n) pentru a exprima afectivitatea mesajului sunt folosite ideogramele (emoticoanele/smiley).

Iată câteva exemple de „informatizare” a limbajului conversațional din Internet. Am excerptat exemplele din comentariile vizitatorilor Portalului de știri UNIMEDIA din R.Moldova: Oamenii Politici ai anului 2009:

38. @η†;□, ora: 17:49; 22 dec 2009

@34 *Este ceea ce despre ce am scris la comment 14 si 15. Acuma cei care au timp, sau sunt remunerati de catre cineva pot sa faca ce vor din acest "sondaj". Dupa ce votezi, verifica rezultatele prin link-ul de sub "See previous responses". Apoi fixeaza cursorul pe bara de adrese, da-i Enter si ai din nou sondajul in fata bun pt a-ti oferi inca o sansa de votare. Si tot asa si tot asa cat nu te doare Enter. (...)* (<http://www.unimedia.md/?mod=news&id=15392>)

Același vizitator: *Aloooo!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!! UNIMEDIA, aveti magari sau programatori? CU asa php code ca la sondajul vostru se poate vota cam de 20 de ori/minut. !ATENTIE, si asta fara sa faci golirea memoriei cache. Este din start un sondaj ERONAT!!!!* (<http://unimedia.info/index.php?mod=news&id=15414>)

În scrisul elevilor și al studenților își fac loc tot mai insistent aceste devieri de la norma literară, iar pentru a atrage cât mai mulți cumpărători, nici editorii nu se dau în lături să utilizeze un asemenea cod (vezi, bunăoară, modalitatea de a scrie numele autorului și titlul cărții: *Susan_Morris_Shaffer, Linda_Perlman_Gordon. Cum să comunici cu fetele adolescente. Ghid de supraviețuire pentru parintzi*. Editura Amaltea, 2006).

Analizând mai multe schimburi de “replică”, de mesaje scrise, David Crystal [13] constată un fenomen semnificativ: în aceste situații se comunică puțin sub aspect informativ (mesajele sunt de obicei banale în conținut, repetitive; se produce o veritabilă confuzie a vocilor). „Limbajul devine esențial, ca mijloc de a fixa identități și de a permite competiții: într-o conversație ludică între anonimi, ierarhiile și victoriile se stabilesc doar prin **abilități lingvistice** [pentru o analiză a cărții vezi 14].

5. Limbajul internetului și INTERtextualitatea.

Limbajul noii generații se remarcă printr-o recurgere spontană la tot inventarul procedeelelor intertextuale. Studiind cartea lui David Crystal (deși acesta se referă doar la limba engleză), Rodica Zafiu constată cu oare-care satisfacție și speranță că nu e totul pierdut: „Dezvoltarea Internetului va permite integrarea a tot mai multe dintre trăsăturile normale și diverse ale comunicării umane, cu întreaga lor varietate de texte și stiluri: de la cele intens familiar-argotice până la cele solemne și formale.” Vorbind despre „viitorul lingvistic” al Internetului, autorul de la Universitatea din Cambridge își liniștește cititorii afirmând că „realitatea comunicării dovedește că în Internet e loc destul și pentru limbajul solemn, ceremonios, atent stilizat, ca și pentru judecățile asupra gradului de cultură a vorbitorilor”. „În dezacord cu puriștii periodic îngrijorați asupra sortii limbajului, autorul nu vede în tehnologia modernă niciun fel de risc de distrugere și sărăcire a limbilor – ci doar o șansă pentru diversificare și creativitate” [15].

Internetul e un nesfârșit intertext, e o nesfârșită carte electronică. Limbajul acestei megacărți urmează regulile sale – în el coexistă texte vechi, din epoci apuse, și texte noi, contemporane, precum și texte care se nasc în momentul scrierii (și rescrierii!) chiar a acestui text la calculator. Cartea electronică (e-cartea sau electronic book, e-book, eBook) este o publicație fără un suport propriu fizic, ea existând doar sub formă logică – de „gânduri” într-un creier electronic. Textul cărților electronice (altfel spus – e-textul), spre deosebire de textul cărților tipărite pe hârtie, poate fi parcurs mult mai dinamic. Datorită Internetului, lanțului de texte al acestuia, ne putem conecta la o multitudine de surse de informație, transformând actul lecturii într-o explorare, o navigare prin informații. Cartea nu doar că nu pare să dispară, dar se multiplică la infinit prin “editarea” sa (și) pe suport informatic. O carte editată pe internet are atât tiraj câți cititori potențiali o accesează.

Intertextul este o unitate a fenomenului numit intertextualitate: proprietate a textului (literar) de a fi legat (deliberat sau nu) de alte texte anterioare, aparținând unor autori precedenți. Conceptul datează de la formalistii ruși: M. Bahtin este acela care a adus în discuție posibilitatea unui text de a fi interpretat în mai multe „chei”, atunci când a analizat caracterul polifonic al romanului lui Dostoievski. Noțiunea a

fost preluată de naratologia franceză contemporană și situată la baza conceptului de intertextualitate (Julia Kristeva, Roland Barthes, Gerard Genette). În sens larg, intertextualitatea poate fi deci interpretată ca o relație a fiecărui text cu alte texte, pe care le absoarbe și le transformă, în ansamblul aceleiași culturi literare. În sens restrâns, intertextualitatea presupune o preluare directă în text a unui (fragment de) enunț aparținând unui alt text și autor (sau chiar aceluiași autor), „prezența efectivă a unui text în altul”. De altfel, citatul științific și citatul utilizat în literatură constituie două forme diferite de intertextualitate, fiecare dintre ele respectând rigorile genului și stilului.

Fenomenul intertextualității vizează numeroase aspecte legate de utilizarea și reproducerea textelor Internetului: informare/dezinformare, triere (selectare) a informației/ utilizarea primei surse, drept de autor/plagiat etc. Intertextualitatea se referă atât la textele reproduse în variantă electronică după ce au fost publicate inițial în format tradițional, pe hârtie, cât și la conversațiile de tip comentariu, atașate la cele mai variate informații (texte scrise, imagini, video, produse publicitare etc.).

6. Internetul și HIPERtextualitatea. Pentru cercetătorii științelor limbii și literaturii, într-o perspectivă nu prea îndepărtată, studiul hipertextului va deveni o necesitate. Ne aflăm în fața unui nou cod lingvistic (mesageria instantanee), care, împreună cu textul internetului și hipertextul (în limbajul informaticii – mai ales în varianta cu *y: hypertext*) se va impune tot mai mult, generând ceea ce se numește „o nouă cultură a comunicării virtuale”, la fel și o cultură a „citirii virtuale”, în fine, o nouă cultură – cultura Internetului. Ted Holm Nelson este cel care a impus noțiunile de *hypertext* și *hipermedia* în 1965. În viziunea sa, hipertextul leagă documentele asemenea unui păianjen. Este o viziune similară celei pe care au intuit-o Roland Barthes, Mihail Bahtin, Umberto Eco, Julia Kristeva ș.a. asupra textului [a se vedea, în acest sens, 16]. Este indiscutabil că acest fenomen are și va avea un impact semnificativ asupra tuturor sferelor existenței umane, inclusiv asupra sferei cercetării și inovării. De asemenea, se poate presupune că un asemenea limbaj va genera cu timpul particularități similare și în limbajul natural – și atunci ne vom aștepta, pe de o parte, la schematizarea progresivă a formulelor de exprimare în scrisul on-line, iar pe de alta, la influențarea scrisului literar – iar stilurile administrativ, publicistic, artistic deja le atestă. Așadar, limbajul Internetului (această “halucinație colectivă”, vorba lui William Gibson) – domeniu foarte mediatizat prin însăși esența lui, apreciat și criticat deopotrivă – coexistă tendințe de degradare a limbajului tradițional cu tendințe de extindere a capacităților textului virtual într-o manieră cum alte tehnologii încă nu au imaginat-o. Hipertextul este copilul lingvistic al acestui limbaj, este codul și unitatea la care lumea virtuală se raportează tot

mai frecvent și cu mai multă necesitate. „Rezumatul unui hipertext este imposibil, și la fel este să spui și care este subiectul lui. Hipertextul nu se poate reduce la o singură unitate, nu poate fi schematizat, nu are caracteristicile unui text: început, sfârșit, coeziune, coerență” [17]. Internautul are libertatea să pornească de la oricare unitate sau subunitate a unui hipertext, ajungând direct la o alta. Prin intermediul *link*-urilor, cititorul de texte virtuale poate naviga de la un nod textual la altul, realizând conexiuni arbitrare, pe care le intuiește și care pot fi modificate pe măsură ce lectorul înaintează în „adâncul” textului. Astfel, hipertextul este fragment din TEXTUL LUMII în care pot fi încorporate alte texte (la fel de importante sau minore), bucăți muzicale, imagini fixe sau în mișcare, numeroase attribute paratextuale, care facilitează accesul la cultură: date biobibliografice, traduceri, versiuni anterioare ale cărții, index-uri și instrumente de căutare, scenariile unor ecranizări sau chiar filmele respective. În țările în care tehnologiile informaționale au ajuns foarte departe, în ultimii ani au apărut diverse ediții hipertextuale ale unor autori clasici, la care se face referință în mod constant, care au devenit surse de informare pentru toate categoriile de cititori. Altminteri, omenirea dintotdeauna a creat hipertext, atâta doar că altă terminologie îi mărginea în vremuri nu prea îndepărtate limitele conceptuale, iar epoca Internetului i-a oferit un suport tehnologic care începe să o exprime tot mai articulat.

Am insistat să denumim acest articol cu termenul „limba”, și nu „limbajul” mai ales pentru ultimul argument invocat – hipertextualitatea – care este factor al CULTURII, inclusiv al culturii virtuale, mai exact al „spațiului virtual”, căci oricum o lume întreagă se îndreaptă spre o asemenea cultură. Iar în cultura Internetului nu există nimic care să nu fi fost mai întâi în cultura nonvirtuală, adică în cultura tradițiilor, comunităților, globalității. Într-o asemenea lume se vor da lupte grele pentru puterea cuvintelor. Constantin Noica, pe care îl citam la începutul acestui articol, comparând termenii *cumpăt* și *computer*, constata că acesta din urmă „va putea orice; dar e o întrebare dacă va avea și cumpăt”. „Dar la a doua revoluție tehnică a lumii, acolo unde vin computerele, s-ar putea să nu piară cumpătul. Căci totul vine să-l ceară, și fericite de lumile care nu trebuie să-l inventeze, ci îl au” [18, p. 102-103].

7. Câteva concluzii. Diferența dintre comunicarea face to face și cea mediată de citirea unor bloguri, comentarii, messaging, este una radicală. În cadrul comunicării clasice ponderea comunicării nonverbale este mai mare decât a celei verbale, gesturile exprimând mai mult decât exprimă cuvintele. În comunicarea on-line emoticoanele (sau smiley) gen 😊 și excesul semnelor de punctuație sunt substituttele nonverbalității (ale mimicii, gesturilor etc.). Două aspecte primordiale rămân să caracterizeze atât limbajul natural, cât și

limbajul virtual (limbajul on-line): **creativitatea** și **alteritatea**. În același timp, limbajul conversațiilor on-line are trăsătura **materialitate** manifestată „fizic” prioritar sub forma scripticului, deci a scrisului on-line, care adesea reprezintă o revalorizare, o reconsiderare a funcțiilor clasice de altădată ale unităților comunicati-ve – cuvântul nu mai e cuvântul atestat ca în dicționa-re, la fel propoziția, fraza, textul... **Oralitatea, scripturalitatea, verbalitatea/nonverbalitatea, intertextualitatea, hipertextualitatea** sunt caracteristici ale limbajului on-line utilizat în cadrul fenomenului Internet. Coexistența ambelor forme de scriere și comunicare (ale limbajului natural, consacrat – formele lui literară și orală), se va impune consecvent limbajului Internetului, care îl va influența, definindu-i viitorul.

Referințe bibliografice

1. <http://dexonline.ro/>
2. Florentin Cristian. *Video-copilul. Destructurarea lingvistică actuală* <http://www.bookblog.ro/stiinte-umaniste-religie/articole-speciale/video-copilul-destructurarea-lingvistica-actuala/> 20 noiembrie 2009
3. Eugeniu Coșeriu, *Limba și politică*//Revistă de lingvistică și știință literară, 1996, nr.5 [Omagiu prof. E.Coșeriu la 75 de ani].
4. Elena Ungureanu, *Sinergetica limbii române din Basarabia: evoluții și involuții* // Cugetul (Revistă de Istorie și cultură), 2002, nr. 3–4, p. 41–44.
5. Eugeniu Coșeriu, *Semantica structurală* // Prelegeri și conferințe, / Anuar de lingvistică și istorie literară, t. XXXIII, 1992–1993. Seria A. Lingvistică, Iași, 1994, Iași, 1994, p. 98.
6. Bogdan Ghiu. Utopia limbii universale revine! 24.06.2007 <http://atelier.liternet.ro/articol/4695/Bogdan-Ghiu/Utopia-limbii-universale-revine.html>
7. Cristian Morozan. *Comunicarea on-line prin intermediul blogurilor*. <http://opiniamea-vinti.blogspot.com/2007/07/comunicarea-on-line-prin-intermediul.html>
8. Grosseck, Maria-Dana; Negru, Adina. **Chat-ul și blog-ul – limbaje ale noii generații și influența lor asupra comunicării**. <http://www.culturasicomunicare.com/v2/negru.pdf>
9. Rodica Zafiu. *Diversitate stilistică în româna actuală*. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/21.htm>
10. Liliana Ionescu-Ruxăndoiu. *Conversația. Strategii și structuri. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*. Editura ALL, București, 1995.
11. Claudiu Gamulescu. *Definirea noțiunilor de bază și mecanismele comunicării on-line* (14 aprilie 2009)] http://www.underclick.ro/articol-2450-elemente_de_comunicare_online.html
12. Gina Necula. *Utilizări aberante ale semnelor de punctuație și ortografie în comunicarea pe internet* http://www.academiaromana-is.ro/philippide/distorsionari_2008/249-258%20NECULA%20Gina.pdf
13. David Crystal. *Language and the Internet*. 2006.
14. Rodica Zafiu. *Câteva observații lingvistice*. http://www.romlit.ro/cateva_observatii_lingvistice
15. Rodica Zafiu. *Stilurile Internetului*. http://www.romlit.ro/stilurile_internetului
16. *Teoria textului*. Antologie de Alexandra Gherasim, Nadejda Cara. CEP USM, Chișinău, 2008.
17. Camelia Dedu. *Viata ca hipertext* http://asalt.tripod.com/a_012.htm
18. Constantin Noica. *Cuvânt împreună despre rostirea românească*. Ed. Eminescu, București, 1987.